

תמורה טו

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה הלכות פסולי המוקדשין פרק ד

(א) ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה וחטאת שאבדה ונמצאת אחר שכיפרו הבעלים הרי אלו ימותו נמצאת אחר שנשחטה החטאת השניה שהפריש קודם שיזרק דמה הרי זו ספק אם תמות אם תרעה עד שיפול בה מום לפיכך תמות וכיצד הן מתות לא שיהרגם בכלי או בידו אלא יכניסם לבית ונועל עליהם עד שימותו ודברים אלו כולם מפי משה רבינו נשמעו אין כל הדברים אמורים אלא בחטאת יחיד בלבד אבל חטאת צבור שאבדה ונמצאת אחר כפרה בין ראויה בין אינה ראויה תרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויפלו דמיה לנדבה ואין אתה יכול לומר בחטאת צבור ולד או תמורה או שמתו בעליה שכל קרבנות הצבור זכרים ואין הצבור עושיין תמורה כמו שיתבאר ואין כל ישראל מתים:

● עיין שטמ"ק דף יז: אות כ"א

2. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת תמורה דף טו עמוד א

חטאת שעברה שנתה. בר"פ ולד חטאת (כ"ב א) אמר ריש לקיש דאין חטאת שעברה שנתה מתה אא"כ גם אבדה ונתכפרו בעליה. וקשה לפ"ז מאי נפ"מ שעברה שנתה. ברש"י במשנה שם כתב דקאי אליבא דרבנן דסברי דאם מצאוה קודם הכפרה אזלא לרעה, אך אם גם עברה שנתה אזלא למיתה. ותוס' שם חולקים וסברי דאדרבה - ריעותא נוספת היא סיבה לרעה, אלא דמיירי שמצאו אותה לאחר הכפרה, והחידוש הוא דאע"ג דאיכא תרתי לריעותא אעפ"כ אזלא למיתה.

ובגר"א שם הקשה אליבא דתוס' דלפ"ז ליכא למסקנה אלא ד' חטאות מתות וכה"ק בתוס' מעילה י': עיי"ש].

3. רמב"ם יד החזקה הלכות פסולי המוקדשין פרק ד

(א) ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה וחטאת שאבדה ונמצאת אחר שכיפרו הבעלים הרי אלו ימותו נמצאת אחר שנשחטה החטאת השניה שהפריש קודם שיזרק דמה הרי זו ספק אם תמות אם תרעה עד שיפול בה מום לפיכך תמות וכיצד הן מתות לא שיהרגם בכלי או בידו אלא יכניסם לבית ונועל עליהם עד שימותו ודברים אלו כולם מפי משה רבינו נשמעו אין כל הדברים אמורים אלא בחטאת יחיד בלבד אבל חטאת צבור שאבדה ונמצאת אחר כפרה בין ראויה בין אינה ראויה תרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויפלו דמיה לנדבה ואין אתה יכול לומר בחטאת צבור ולד או תמורה או שמתו בעליה שכל קרבנות הצבור זכרים ואין הצבור עושיין תמורה כמו שיתבאר ואין כל ישראל מתים:

(ב) פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן וכן שעירי ע"ז שאבדו והפריש אחרים תחתיהן ירעו עד שיפול בהן מום וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה שאין חטאת הצבור מתה ולמה לא יקרבו עצמן נדבה שהרי זכרים הם גזרה לאחר כפרה משום לפני כפרה:

4. ספר עבודה ברורה

שאיזו מהן שירצה יביא. הנה בגמ' לקמן (דף כד.) יש מ"ד דמצוה להקריב הראשונה שנאבדה, (ע' ברש"י שם ד"ה רב סבר לה). וע' בפירושים וחידושים שכתב, דקרא בדינא קא עסיק, ואיזו מהן שירצה כשר להקרבה, ואה"נ שיש מצוה להקריב הראשונה.

5. רמב"ם יד החזקה הלכות פסולי המוקדשין פרק ד

(א) המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהם עומדות משך אחת משתיהן ונתכפר בה האחרת תמות בא להמלך אומרין לו שיתכפר בזו שהפריש בראשונה והשניה תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה היתה אחת מהן תמימה ואחת בעלת מום תמימה תקרב ובעלת מום תפדה נשחטה בעלת מום קודם שיזרק דם התמימה הרי זו אסורה בהנאה היו שתיהן בעלי מומין ימכרו שתיהן ויביא מדמיהם חטאת והשאר יפול לנדבה:

(ד) הפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואבדה והפריש אחרת ונמצאו האובדות והרי שלשתן עומדות ונתכפר בראשונה שנייה מתה ושלישית רועה נתכפר בשלישית שנייה מתה וראשונה רועה נתכפר באמצעית שתיהם מתות:

(ה) המפריש שתי חטאות לאחריות מתכפר באי זו שירצה והשנייה תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה:

(ו) הפריש חטאת מעוברת וילדה הרי היא וולדה כשתי חטאות שנתפרשו לאחריות:

(ז) המפריש חטאתו ועברה שנתה תרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא בדמיה אחרת וכן אם הפריש חטאתו ונפל בה מום יביא בדמיה אחרת:

(ח) כל חטאת שאבדה ונמצאת קודם כפרה (אע"פ שנמצאת בעלת מום או שנמצאת אחר שעברה שנתה) אינה מתה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה נמצאת אחר כפרה אע"פ שנמצאת בעלת מום או עברה שנתה הואיל והיתה אבודה בשעת כפרה הרי זו תמות:

6. רמב"ם יד החזקה הלכות ממרים פרק א

(א) דברי קבלה אין בהן מחלוקת לעולם וכל דבר שתמצא בו מחלוקת בידוע שאינו קבלה ממש רבינו ודברים שלמדין מן הדין אם הסכימו עליהן בית דין הגדול כולן הרי הסכימו ואם נחלקו בהן הולכין אחר הרוב ומוציאין הדין אחר הרבים וכן הגזרות והתקנות והמנהגות אם ראו מקצתן שראוי לגזור גזירה או לתקן תקנה או שיניחו העם המנהג הזה וראו מקצתן שאין ראוי לגזור גזרה זו ולא לתקן תקנה זו ולא להניח מנהג זה נושאין ונותנין אלו כנגד אלו והולכין אחר רובן ומוציאין הדבר אחר הרבים:

7. ספר עבודה ברורה

ולכאורה קשה, דהלא כאן מצינו פלוגתא בהלכה למשה

מסיני אי דין מתות נאמר דוקא ביחיד או גם בציבור, וע' בחידושי הגר"ז (לקמן דף טז.) שמתרץ, ע"פ המבואר בגמ' לקמן (שם) דהלכות אלו של חטאות המתות נשתכחו בימי אבלו של משה והחזירן עתניאל בן קנז בפלפולו, נמצא דמה שיש לנו דינא דחטאות המתות אינו מהלכה למשה מסיני, ושפיר שייך בזה מחלוקת.

8. הגר"ז על מסכת תמורה דף טז ע"א

ונראה לפרש דהנה הר"מ בהלכות ממרים (פ"א הל"ג) כתב דבהלמ"מ אין בזה מחלוקת ורק במה שדרשו ב"ד מידות התורה אפשר לבי"ד אחר לבוא ולדרוש אחרת ולחלוק עליהם ע"ש, ולפי"ז נראה דהנה ביאור המחלוקת של הת"ק ואחרים בהבחייתא הוא דהתנא קמא סובר דשיעורין הלכה למשה מסיני ואחרים סוברים דשכחום ויסדום א"כ אע"ג דהן היו הללמ"מ מ"מ לנו הם על ידי מידות שהתורה נדרשת בהן דהחזירן יעבץ בפלפולו, וא"כ אין בזה הכלל שלא שייך בזה מחלוקת ואפשר שפיר לבי"ד אחר דיבוא ויחלוק על זה, ולפי זה ר"א דאמר דצריך שיכתוב לו שיעור הוא כאהרים דשעורים הם שהחזיר ב"ד של יעבץ ע"כ שייך בהם מחלוקת דאפשר לבי"ד אחר לחלוק על זה, ור"י פליג על ר"א וס"ל דהלמ"מ כתנא קמא וא"כ א"צ לכתוב שיעור דא"א להיות בזה מחלוקת, ובאמת מבואר כן בירושלמי פאה (פ"א) ובחגיגה דעל דעתיה דר"א הוא צריך שיכתוב שיעורים ועל דעת דר"י אין צריך שיעור ע"ש כנ"ל, ולפי"ז יבואר דברי הירושלמי דשבת דחמש חטאות אפשר לבי"ד לבטלן ר"ל דאפשר לבוא לבי"ד שידרוש על פי מידות שהתורה נדרשת בהם ולבטלן, והיינו משום דהלכות אלו שכחו בימי אבלו של משה והחזירן עתניאל בן קנז בפלפולו ע"כ שייך בזה מחלוקת אבל כל זה הוא דוקא לענין מתות אבל הא דרועה זה מפורש בגמרא דילן דהלכה היתה דרועה ואנן לא ידעינן באיזה תרעה ובאיזה תמות, וא"כ הא דרועה זהו הלמ"מ בלא שכחה ורק על המתות שכחו, ואם כן אפשר לבטל דין המתות שחידוש הוא על ידי בי"ד של יעבץ אבל דין הקרבה א"א לבטל שיקרבו משום דזה לנו ממש שרועה ועל זה לא שייך מחלוקת כלל, [א"ה, ע"ע בחידושי מרן רי"ז הלוי ליומא עמוד כ"ו כל הענין בארוכה, וע"ג גם בח"י מרן רי"ז הלוי עה"ת רות עה"פ לא אוכל לנאול כו]:

9. ספר עבודה ברורה

לפי שאין הציבור מתים. פשטות לשון הגמ' משמע שבמציאות אין הציבור מתים, ור"ל שהחובה של חטאות הציבור חלה על הציבור [או על השבט] ואין זה חובה על אנשים מסוימים אלא חובת הציבור הוא, וממילא לעולם יש כאן ציבור, (ע' בתוס' מעילה ט: ד"ה קרבנות ציבור). וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ, וז"ל: ואי אפשר לומר ג"כ בחטאת ציבור שמתו בעליה, לפי שאי אפשר שימות ציבור, ועיקר בדינו שבט לא בטיל, כל שכן ישראל כולו, עכ"ל.

וז"ל שערי ישר (פ"ג פכ"ב ד"ה ועפ"י דרכנו): דהשקליא וטריא של הש"ס אי אמרינן חטאת ציבור [שמתו בעליה] מתה או לא, נראה דהוא חקירה במובן של ציבור, אם ענין ציבור הוא הצטרפות אנשים יחידים ידועים, או הוא ענין מופשט שאינו תלוי וקשור באנשים ידועים, וכמו דמסיק הש"ס הטעם דאין חטאת ציבור מתה משום שאין הציבור מתים, כלומר דגם אם ימותו כל הדור הזה יהיה הדור הבא הציבור, עכ"ל.

ולפי"ז צ"ל דאפילו בשערי עבודה זרה שבאין מחמת חטא מסוים, לא חלה חובת חטאת על הציבור שהיו בזמן החטא, אלא חלה חובת ציבור להביא חטאת, וממילא אע"ג שמתו החוטאים עדיין יש חובת חטאת על הציבור שנמצא עכשיו.

ונמצא שיש ג' פירושים בהא דאין הציבור מתים: א) שחובת החטאת חלה על כלל ישראל, ולא שייך במציאות שימותו כל כלל ישראל. ב) שלא נאמר דינא דחטאת שמתו בעליה תמות בקרבנות ציבור. ג) שחטאת ציבור מכפרת גם על המתים, וממילא אפילו אם מתו בעליה לא שייך דינא דמתות.

10. ספר גליוני מנחת חן

ולפי"ז יש לנו מזה יסוד הא דאומרים קדיש הבנים לאחר מיתת אביהן וגם מתפללים בצבור להיות שליח צבור משום דתפלה היא במקום עבודה וכמו שמפורש בירוש' דברכות פרק תפלת השחר הלכה ד' שהעובר לפני התיבה אין אומר לו בא והתפלל אלא בא וקרב עשה קרבנינו וכו' וא"כ כמו דיכול להקריב קרבן חטאת בעד אביו מטעם דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך ה"נ יכול להתפלל שהוא במקום קרבן בעד אביו והוא ממש כאלו הקריב אביו וזהו דוקא תפלה בצבור וכמו שאמר הירושלמי בא וקרב עשה קרבנינו וא"כ יש לנו סעד דצריך הבן דוקא להיות ש"צ להתפלל ויעלה התפלה שהיא עבודת הקרבן בעד אביו כ"כ בנתיבות הקודש.

11. ספר קהלות יעקב- הוריות סימן ו'

וע' בקהלות יעקב (הוריות סימן ו') שכתב, וז"ל: ומצאנו דקרבן חטאת הוא מתרומת הלשכה, לא נחשבו צעלים של הקרבן לענין דין מתו בעליה תמות, אלא צעל השקלים שנחנן ולא כל המתכפרים זו. ולכאורה ז"ע, איזו צעלות עדיפות יש לצעל השקל הזה יותר מכל שאר ישראל, הלא כל זכותו מסר לגבוה, והגבוה מציא קרבן חטאת לכפרת כל ישראל, ולכאורה פשוט דהמקדיש חטאת לחוצה חצרו נקרא חצרו המתכפר צעל הקרבן לענין דין חטאת שמתו בעליה, דהיינו כשהמתכפר מת חשיב מתו בעליה שהרי אין מה לכפר, אבל כשמת המקדיש והמתכפר קיים למה ילך הקרבן למיחה הרי עדיין ראוי להקריבו כשציל המתכפר, ולכאורה הכא נמי הנותן השקל לגבוה והגובר לקח צעדו קרבן חטאת הוא צעל השקל צגדר מקדיש וכל הציבור צגדר מתכפרים, והיה מסתבר שדין חטאת שמתו בעליה היינו שמתו המתכפרים, ולפי"ז כל שמת אחד מישראל המתכפרים יהיה צגדר חטאת שמתו קצת מצעליה (דחמות), אבל מדברי הרא"ש מצאנו שכתם המתכפר עדיין אין זו חטאת שמתו בעליה אלא"כ הקרבן צא מהקדש ממונו ולא סגי במה שהוא מתכפר זו. ובאמת שזהו חידוש גדול, שדין מתו בעליה היינו צעלים המקדיש ולא צעלים המתכפר, אבל הכי הס' ריהטת לשון הגמ' / והנראה בזה פשוט שחלוק בזה קרבן ציבור מקרבן יחיד, דחטאת של יחיד המתכפר הוא צעליו של הקרבן, וכדאמרין בחולין (דף מ: מ:) דכיון דקניא ליה לכפרה כדדייה דמי, אבל קרבן ציבור שהציבור מתכפרים זו אינו קנוי להציבור, דעיקרו הוא קרבן ציבור הוא לחוצה היום וכפרתו הוא ג"כ מדין חטאת הציבור, ואינו נחשב לכל אחד צגדר "קרבנו" כקרבן יחיד וכו', ומשמע שצקרבן ציבור אין שום אחד מישראל נקרא צעל הקרבן צבהמה זו, ולכן כשמת אחד מהציבור המתכפרים לא נחשב חטאת שמתו בעליה אלא"כ מת זה שצשקלו נקנה החטאת, שצבה"ג נקרא צעל השקל שפיר צגדר צעל הקרבן לפי שמדמיו נקנה הקרבן, ועדיין הצברים ז"ע, עכ"ל. (וע' צגרינו צגרי" ד"ה היינו טעמא שאין הציבור מתים, צד"ה צג"ד. שהרי יש להן חלק צהן).

12. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן יט

(י) ובחטאות הציבור דאיפלגו ר"י ורבנן אי אזלי למיתה אמרינן **בתמורה (ט"ו ע"ב)** ובהוריות (י') דחטאת שמתה בעליה ודאי ליתא בציבור לפי שאין הציבור מתים ואמרינן דנפקא לן משעירי הרגלים ור"ח דאמר רחמנא אייתינהו מתרומת הלשכה ודילמא מתו מרייהו דהנהו זוזי כו' ופ"י הרא"ש ז"ל בהוריות דדילמא מתו אותן ששקלו השקלים שלקחו בהם אותם השעירים וכתב שם דמוקמינן אותם השוקלים בחזקת חי ונראה מזה דבר חדש דאע"ג דבקרבות ציבור יד כולן שוה מ"מ לענין חטאת שמתה בעליה חשיבי בעלים אותם שבעד שקליהם נלקחו החטאות דחשיבי בעלים טפי בהקרבתן משאר אינשי וקצת תימא הוא [והנה בזה אתי שפיר טפי הא דאמרינן בשקלים (פ"ג משנה ג') של בית ר"ג נכנס ושקלו בין אצבעותיו וזורקו לפני התורם והתורם מתכוין ודוחפו לקופה ומקשינן ע"ז בהירושלמי שם אילו היו ב' כריים ותרם מן אחד מהם על חברו שמא לא פטר את חברו כלומר דאף דאם לא יגיע שקלו לקופה ג"כ נפטר ומשינין הנחת רוח הוא להן שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה ע"ש ולפ"ז אתי שפיר טפי דאע"ג דכולהו מתכפרי בקרבות ציבור מ"מ מי שבעד שקלו נלקח הקרבן חשיב בעל הקרבן טפי וזה הנחת רוח להם שהם בעל הקרבן] וקצת יש להוכיח כן מההיא דהעיד בן בוכרי שקלים (פ"א מ"ד) דכל כהן ששוקל אינו חוטא כו' אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן כל מנחת כהן כליל תהיה ואם ישקלו עומר ושתי הלחם ולחם הפנים איך יהיו נאכלים ואע"ג דאפילו אם אין הכהנים שוקלין מ"מ הרי ודאי יש להם חלק בקרבות ציבור ומתכפרינן כשאר ישראל ומוכח דלענין שיקרא מנחת כהן דכליל הוא דוקא אם נלקחו בשקליהן ממש דמיקרי בעלים טפי וה"נ אפשר כן לענין חטאת שמתו בעליה:

13. ספר עבודה ברורה

וע' בשו"ת רעק"א (מלק א' סימן ט' ד"ה גס) שכתב, וז"ל: דלכאורה נראה דנשים פטורות מתפלת מוסף, כיון דנשים לא היו שוקלות אין להם חלק בקרבות ציבור, וכן משמע בתשובות צמח שראש (סימן פ"ט), עכ"ל. ולפ"ז ניחא, דרק אם מתו מאותן שהציאו השקלים הו"ל חטאת שמתו מקצת בעליה. [וע' בגמ' כתובות (דף קט.) תורמין על האצוד ועל הגזוי ועל העמיד לגבות. ופירש"י, וז"ל: תורמין את הלשכה בשלש קופות, על האצוד אף על מי ששלם שקלו ואצד, ועל הגזוי שעדיין לא הגיע כאן, ועל העמיד לגבות ואפילו לא נגצה לאחר מכאן יש לו חלק בתרומה ובקרבות, עכ"ל. וע"ש בתוס' (ד"ה ועל). ומשמע דעל אלו שאין להם בכלל מזה ליתן שקלים אין תורמין עליהן ואין להן חלק בתרומה ובקרבות]. וע' בנמח דוד (על שו"ת רעק"א סס) שכתב, שאין כוונת רעק"א שאין הנשים מתכפרות כלל בקרבות ציבור, דא"כ למה ליכא שינוי בעלים בקרבות ציבור, (ע' זמנים ד. תוס' ד"ה וישנון), אלא י"ל דיש להם כפרה מקופיאל, עכ"ל. ולענין מתו בעליה אין זה נוגע, דכיון דיש מתכפרים מקיבועא לא חשיבי המתכפרים מקופיאל, (ע' תוס' זמנים ו. ד"ה מקופיאל), אצל לענין שינוי בעלים כיון דמתכפרים עכ"פ מקופיאל לא שייך שינוי בעלים.

14. תוספות הוריות דף ו/א

הוראת שעה היתה - הוא הדין דעל כולהו מצי לתרוצי הכי:

15. ספר עבודה ברורה

אלא הוראת שעה היתה. ע' בתוס' (הוריות ו. ד"ה הוראת שעה) שכתבו, דלמסקנא שהיתה הוראת שעה לא קשה כל הקושיות בהסוגיא, די"ל דאע"ג דחטאת ציבור שמתו בעליה מתה, אבל כאן היתה הוראת שעה להקריבם. וכן ניחא הא דהקריבו י"ב חטאות גם למ"ד שמביאין רק שעיר אחד. (כן נראה בביאור דברי התוס'). וע' בעולת שלמה שהקשה, דלפ"ז למה לא קאמר הגמ': "אלא" אמר ר' יוחנן הוראת שעה היתה, ע"ש מה שתירץ. וע' בחידושי הגרי"ז שכתב, דרש"י בהוריות חולק על התוס', שרש"י כתב שם דהוראת שעה היתה דאע"ג דהוה מזידין הוה מתכפרים, ומשמע דרק לענין זה בלבד נאמרה ההוראת שעה, וא"כ עדיין שייכת קושית הגמ' דהוי חטאת שמתו בעליה, וצריך לכל הסוגיא.

16. ספר עבודה ברורה

ליבא דאימעטי. ע' פירש"י ותוס', וע' בהגהות הגר"א לקמן
(דף טז. אות א') שכתב בדבריים שנחלקו לא נשאר
מחלוקת אלא המיעוט היו מסכימים לדברי המרובין, ונמצא
שלא היתה מחלוקת בישראל עד שנחלקו יוסף בן יעזר
ויוסף בן יוחנן, דאז נשאר במחלוקתן.

17. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא קמא דף פ/א

(פח) דף פ'. מעשה בחסיד שהיה גונח ואמרו אין לו תקנה וכו'. והנה בכתובות דף ס' מבואר דגונח אין בו סכנה וגם הכא מוכח
כן, דאי נימא שהיה מסוכן ודאי היה מותר לגדל דאין לך דבר העומד בפני פיקו"נ ובשיטה בשם המאירי כתב דהיה
מסוכן, והיינו דכן משמע הלשון "אין לו תקנה" ומ"מ צריך להחמיר בזה כיון שהתקנה היא משום פסידא דאחריני,
ותימה, דודאי איסור גזל הותר במקום סכנה:

18. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא קמא דף פ/א

(פט) ישבו ובדקו ולא מצאו בו אלא אותו עון, וצ"ע איך אפשר לברר דבר כזה, שמא עבר עבירות בסתר או בהרהור הלב
וכתוב האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, ושמא נתברר להם ברוה"ק, ועדיין צ"ע למה ישבו ובדקו מאי נ"מ מזה,
ואפשר משום דמבקר החולה צריך לעוררו לשוב בתשובה, וע"כ בדקו אם יש בו איזה עון יזכירוהו שצריך לשוב:

19. מהרש"א על בבא קמא דף פ/א

גמ' מעשה בחסיד כו' ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע כו'. אפשר דבוידוי שקודם מיתתו כדרך כל הארץ אמר שלא התודה
רק על עון זה ויש לדקדק מה היה עון זה כ"כ עד שהחזירו המבקרים מלבקרו כיון שלא עשה כן אלא משום רפואה ואפשר
שהיה חולה שאין בו סכנה ולא היה לו להתירו לעצמו וק"ל:

20. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת תמורה דף טו עמוד ב

מכאן ואילך היה בהן שום דופי והתניא מעשה בחסיד אחד וכו'. וצ"ע מהי קושיית הגמ', הרי מפורש שלא מצאו בו אלא עוון
זה של אותה העז, א"כ מפורש שגם בו מצאו דופי. וי"ל דהנה המאירי במסכת ב"ק פ'. פירש שהחסיד היה חולה שיש בו
סכנה, ואעפ"כ ראוי היה שיחמיר על עצמו, דכיון דתקנה זו ניתקנה משום תקנת הרבים הרי דין הוא שתדחה פיקוח נפש.

ובסוגיא דהתם (ב"ק פ' א) אשכחן דפליג ר"ג וסבר דמותר להשהותה ובלבד שיקשרנה בכרעי המטה. ואע"ג דפליגי רבנן
עליה [כמבואר ברש"י שם ד"ה אלא קושרה ועע"ש תוד"ה מהו], י"ל דסבר ההוא חסיד דכדאי הוא ר"ג לסמוך עליו בשעת
הדחק ובפרט דמיירי בפיקוח נפש. ותבריו שלא הסכימו איתו הם אותם רבנן דפליגי עליה דר"ג, ולשיטתם אין שום היתר
לסמוך על ר"ג ואיסור זה דוחה פיקוח נפש. אבל החסיד עצמו לא היה בין החולקים, ולשיטתיה שפיר סמך על שיטת ר"ג בשעת
הדחק, ועל כן לא חשיב לדידיה דופי.

21. ספר גליוני מנחת חן

שם והתניא מעשה בחסיד אחד וכו'. צ"ע הא התם נמי
היה בו דופי שעבר על דברי חכמים שאמרו אין מגדלין בהמה
דקה, ונראה דהא דאמר שלא היה כהם דופי היינו כשנתמנו
פרנסים על הציבור ולכך פריך מאותו חסיד דהמעשה היה אחר
שנתמנה. עוד י"ל דהמהרש"א בכ"ק (דף פ') הקשה מאי עון הוא
הא עשה כן משום רפואה ותירץ דהיה חולה שאין בו סכנה
עיי"ש. וק"ל דהר"ן בפסחים (דף כ"ז) כתב דמתרפאין באיסורין
דרבנן בחולה שאב"ס וכן פסק ביו"ד (סימן קנה ס"ג) בהג"ה.
ואי"ל דהא כתב שם ובלבד שלא יאכל האיסור דהכא נמי אין
אסור לחלוב מהעז אלא גידול העז אסור ולשתרי בחולה שאב"ס.
ע"י בכל זה בעולת שלמה.

כמה מראה מקומות ממסכת הוריות דף ו'

1. מהר"ץ חיות מסכת הוריות דף ו' עמוד א

גמרא ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים. **נ"ב ובספרי פ' שופטים דרשו כפר אשר פדית אלו המתים. מלמד שגם המתים צריכים כפרה. ועי' א"ח הל' שבת סי' רפ"ד ס"ז וכתבו שנובע מזה הזכרת נשמות שנהוג אצלנו. ואולם מכאן משמע דרק על יוצאי מצרים שמתו אז. ולא הובא בשבילם עגלה. ועי' בס' שער יוסף שהאריך ליישב הסתירה:**

2. ספר אז ישיר - מתן תורה

תקנד ❀ אז ישיר • _____ ❀ מאמרי חג שבועות

❀ כפר לעמך אשר פדית

בדרך דומה מבאר הגר"ד סולוביצ'יק זצ"ל (ע"פ דברי הגר"צ שכטר שליט"א בספר נפש הרב ע' נ-נ"א) את כפרת העגלה הערופה ואת תפילת הכהנים כשאמרו 'כפר לעמך ישראל אשר **פדית** השם' בשעת קיום מצוות עגלה ערופה, וז"ל:

וענין זה של צירוף הדורות קשור הוא עם הבנת המושג של 'כלל ישראל'. דהנה בסוף ס' שופטים בפרשת עגלה ערופה מבואר שהכהנים אומרים כפר לעמך ישראל אשר פדית ה', ודרשו ע"ז בגמ' הוריות (ו') דהך לישנא [דאשר פדית ד'] קאי איוצאי מצרים, דיש לפעמים כפרת היחיד [כקרבת חטאת וכיוצא בן] ולפעמים יש כפרת הצבור, והיות שעגלה ערופה היא כפרת הצבור, חלה היא כפרתה לא רק על אנשי העיר הקרובה אל החלל, ולא רק על כל היהודים שהם בחיים ביום ההוא של עריפת העגלה, אלא על כל כלל ישראל כולו, ומושג זה כולל אפי' דור המדבר שיצאו ממצרים, ד'כלל ישראל' הוא מושג מיטפיסי בפני עצמו, אשר לגבי המושג הזה עלינו לומר שהכלל הוא יותר מאשר קיבוץ כל פרטיו, דיש קרבן השותפים ויש קרבן הצבור, ואין דינם זהים כלל וכלל, דכלל ישראל איננו רק צירוף כל היחידים ביחד, אלא כאמור, יחידה מיוחדת כשלעצמה, הכוללת כל היהודים שכבר עברו מן העולם, וכל אלו העתידים להיוולד, ביחד עם כל אלו שהם כעת בחיים. וזהו בניגוד למימרה העממית של ימי הביניים - שהעבר אין והעתיד עדיין וההווה כהרף עין וכו'. דאילו לפי השקפת התורה, העבר עדיין איתנו, והעתיד חשוב ג"כ כאילו הוא כבר איתנו היום.

כלומר, חז"ל דרשו את דברי הכהנים שאמרו 'כפר לעמך ישראל אשר פדית' על יוצאי מצרים שהקב"ה פדאם ממצרים, ומבאר הגר"ד שהעגלה הערופה הינה כפרת הציבור, דהיינו שקרבן חטאת הוא כפרת יחיד שנועד לכפר על אדם יחיד, אך העגלה הערופה היא כפרת הציבור, שהעגלה באה לכפר על הציבור כולו כיחידה אחת, כגוף אחד, ולא כסתם צירוף של אנשים רבים. מחמת כן אין הכפרה כוונתה לאנשי העיר הקרובה אל החלל, אלא על כל כלל ישראל, ולא רק על החיים אלא אף על אלו שהיו ואינם, ובכלל זה יוצאי מצרים.

כאישי אחד בלב אחד * ————— • אז ישיר * תקנה

הרי שכלל ישראל בהיבט זה נחשב ליחידה אחת מאז שיצאו ממצרים ונעשו לעם ועד סוף כל הדורות, יחידה משותפת הקיימת כגוף אחד, ובהיבט זה הרי שהעבר ההווה והעתיד מתמזגים יחדיו ויוצרים את הגוף המכונה 'כלל ישראל'.

מחמת כן עריפת העגלה מכפרת אף על אלו שכבר חלפו מן העולם, כי בכל מה שקשור לגוף הנקרא 'כלל ישראל' אין כל הבדל בין העבר ההווה והעתיד.

3. בית יוסף על או"ח סימן רפד

{ז} כתוב עוד בשבלי הלקט (סי' פא) אחר קריאת התורה נהגו להזכיר נשמות ולברך העוסקים בצרכי ציבור וכתב ה"ר בנימין לפי ששבת הוא יום מנוחה דוגמא לעתיד לבא ויום שגם המתים נוחים בו ואינם נדונים ראוי להזכירם למנוחה ולברכה ולהתפלל עליהם וכן מברכים על העוסקים בצרכי ציבור וצדקה וגמילות חסדים והמתקנין נר למאור ומעילים או כל דבר לכבוד התורה והעוסקים בתורה והחי יתן אל לבו כמה גדול שכר העוסקים בתורה ובמצות ומה שנהגו להזכיר נשמות ולפסוק צדקה בעד המתים שיועיל להם מצאתי בשם ה"ר שניאור שמעתי שיש בדרש (ספרי סוף פ' שופטים) כפר לעמך ישראל אלו החיים אשר פדית אלו המתים [שמתכפרין בממון החיים ובספרי (סוף פ' שופטים) אינו כן והכי איתא התם כפר לעמך אלו החיים אשר פדית אלו המתים] מגיד שהמתים צריכין כפרה נמצינו למדים ששופך דמים חוטא עד יוצאי מצרים ונראה דעל זה סמכו העולם בהא דאמרינן פ"ק דקידושין (לא ע"ב) אומר הרי אני כפרת משכבו (ו) תוך י"ב חודש שמע מינה דמתכפרים המתים בחיים [ב] גופם והוא הדין בממונם ...

4. ילקוט ראובני על התורה - פרשת שופטים [אות קכח]:

כפר לעמך ישראל וגו'. גם לאחר מיתה יכולים הרוחות לחטוא ולהעניש כענין רוח של נבות, לכן נותנים צדקה בעד המתים, ואם הם זכאים אזי יתפללו על הנותנים ועל אשר להם:

5. ספר השל"ה הקדוש - ווי העמודים - פרק טו

ואם כן משמע מזה שצדקה אינה נוהגת במתים, ואיתא בספרי (דברים כא, ה) כפר לעמך ישראל אשר פדית ראויה כפרה זו שתכפר על כל יוצאי מצרים, (טוב ויפה לנדור נדרים וליתן צדקה עבור המתים) ובספר חסידים בסימן תתשע"ז הביא זה, והאריך שמה לומר ומכאן תקנו שנודרים צדקה שייטב לאותן שכבר מתו ומועיל למתים שהחיים מתפללין עליהם וכן הצדקה שנותנים עבורם וצדקה תציל ממות בעולם הזה ובעולם הבא עיין שם באריכות:

6. ספר חסידים - סימן תתשעא

כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' (דברים כא ה), אמרו ראויה כפרה זו שתכפר אף על יוצאי מצרים, כלומר על כל המתים שיצאו ממצרים, ואיך יכול המעשה לכפר על מי שלא עשאה בחייו, והלא חטאת שמתו בעלי' למיתה אזלא, שאין כפרה לאחר מיתה, כי בחבלי מות האדם נתכפרו לו עונותיו, אלא כך אמר הקב"ה ברא מזכי אבא, כגון שהאב חוטא ונותן את בנו ללמוד תורה ומעשים טובים, הואיל וע"י האב זכה הבן, ברא מזכה אבא. ואם האבות צוו לבנים לעשות דברים לאחר מותו, הרי כשעשו הבנים כאלו יעשו האבות. ומכאן תקנו שנודרין צדקה שייטב לאותן שכבר מתו, ומצינו שהמתים מתפללים על הבנים, שנאמר (שמות טז יד) ותעל שכבת הטל, פילול שכיבת שוכבי קבר. וכן מועיל למתים שהחיים מתפללים עליהם, או צדקה שנותנים עליהם. וצדקה תציל ממות (משלי יא ד), ממות שבזה העולם וממות שלעתיד, שהרי שמואל ביקש על לוי בברכות. וכ"ש אם נותנים צדקה בשבילו, כי מה לי תפלה מה לי צדקה. ודוקא בעוה"ז יכול להטיב לנפש המת, ואם שתק בעוה"ז ולא ביקש, גם לא יבקש לעתיד, ואם ביקש בעוה"ז מטיבין למת. ור' מאיר אמר כשאמות אעלה עשן מקברו דאחר, ור' יוחנן אמר אקחנו מגיהנם, ולמה לא יכלו לעשות כן בחייהם כי רבו פשעיו של אחר, אם לא שר' מאיר בכח עשה וכן ר' יוחנן לאחר מותם, שהשוער נדחה מפניהם, ולא היו יכולים לעשות בחייהם בבקשה. והמתים מתווכחין בבית דין של מעלה, והצדיקים עושים ביניהם שלום. ופעמים שלא ימחול עד שמקבל עליו להעשות שום דבר צער לזרעו: